

LO-rapport om ohälsa och arbetsvillkor:

Kraftig försämring av det psykiska välbefinnandet

Under 1980-talet ökade värkproblemen i omfattning. Tendensen under 1990-talet är en kraftig försämring av det psykiska välbefinnandet. Det framgår av LOs rapport »Hälsa, klass och kön».

Underlaget är specialbearbetningar som LO gjort av Statistiska centralbyråns undersökningar av levnadsförhållandena. Rapporten bygger på intervjuer med 7 000 personer gjorda 1994 och 1995.

– Sambanden mellan hälsa, klass och kön är påtagligt oförändrade över tiden, säger Sven Nelander, utredare vid LOs löne- och arbetslivsenhet

Han sätter förändringarna av hälsan i samband med villkoren på arbetsmarknaden. Under 1980-talet ökade antalet sysselsatta med 350 000 personer, men under 1990-talet minskat med 500 000.

– Under 1980-talet strömmade män-

niskor ut på arbetsmarknaden, varav säkert många med nedsatt hälsa. Under 1990-talet har många förlorat sina jobb och en utslagning har skett.

Det psykiska välbefinnandet som ökat i Sverige under de senaste decennierna har enligt undersökningen försämrats dramatiskt under 1990-talet.

– Oron för att förlora jobbet och för hushållsekonomi tror jag har varit avgörande faktorer för denna försämring.

Särskilt kvinnor rapporterar ökade besvär vad gäller återkommande huvudvärk, sömnbesvär, samt ångslan, oro eller ångest.

Sämre hälsa hos unga kvinnor

Risken att drabbas av långvarig sjukdom – exempelvis olika ryggsjukdomar, ledbesvär på grund av förslitning samt reumatism – är betydligt större bland arbetare än bland andra grupper. I åldersgruppen 45–64 år är andelen med svår långvarig sjukdom tre gånger så hög bland arbetare som bland högre tjänstemän.

Det finns starka samband mellan låg lön, dålig arbetsmiljö och liten frihet i arbetet. Sven Nelander betonar vikten av att samtidigt beakta faktorerna klass och kön, och är särskilt oroad över den försämrade hälsan hos unga kvinnliga arbetare. I den gruppen har allvarliga belastningssjukdomar (»svåra sjukdomar i skelett och rörelseorgan») ökat kraftigt under 1990-talet, och värken fördubblades under 1980-talet.

Värk är en viktig ohälsoundikator som borde uppmärksammas mycket mer än vad som är fallet idag. För många ändamål är den förmodligen en viktigare indikator än dödlighet, menar Sven Nelander.

LOs hälsoundersökning gjordes första gången 1980–1981 och upprepades 1988–1989. De aspekter på hälsa som tas upp är förekomst av långvarig sjukdom, värk i skuldror, nacke eller axlar, värk i rygg, höfter, armbågar, ben eller knän, samt försämrat psykiskt välbefinnande, t ex sömnbesvär och ångest eller oro.

Jan Lind

Sjukvård i USA

Besparingsvåg drabbar chefer

Chefläkare och avdelnings-sköterskor är de senaste offren i besparingsvågen inom den amerikanska vården. Medicinska veteraner är naturliga mål för budgetknivarna på sjukhus och i HMOs, både på grund av deras höga löner och deras traditionella värderingar vad gäller sjukvård.

Experter hävdar att tusentals av dessa vårdgivare har tvingats från sina jobb, eller framtagna chefsfunktioner och sett drastiska reduktioner i lönerna. I många fall är trenden en naturlig följd av marknadskrafternas spel. När två sjukhus går samman behövs inte två chefkirurger.

– Det är samma fenomen som vi tidigare sett inom andra sektorer. Under 1980-talet drabbades anställda i botten av pyramiden av rationaliseringarna. Under 1990-talet är det de i toppen som är utsatta, säger Janet Coffman, forskare vid Center for the Health Professions vid University of California.

Ett exempel är den kände transplantationskirurgen Anthony P Monaco, professor vid Harvard Medical School. Förra året avskedades han från chefsposten vid avdelningen för organtransplantationer vid New England Deaconess Hospital strax innan sjukhuset gick samman med Beth Israel Medical Center i Boston.

Patienter och kolleger påverkas

Vårdexperter påpekar att detta är ett rikstäckande fenomen snarare än en isolerad företeelse. En del av offren accepterar stillsamt sitt öde, går i pension eller tvingas söka mindre kvalificerade poster med lägre lön.

Bedömare påpekar att det inte endast är veteranerna som är offer, patienter går miste om potentiellt livsavgörande expertis och yngre kolleger mister erfarna mentorer.

Men inte alla finner sig i de nya buden. Amerikanska jämställdhetskommissionen, Federal Equal Employment Opportunity Commission, säger att anmälningarna för åldersdiskriminering inom vårdsektorn fördubblats från 500

år 1989 till omkring 1 000 årligen de senaste tre åren.

Professor Monaco stämde omedelbart sjukhuset för diskriminering baserad på hans ålder och handikapp. Han är 64 år gammal och förlorade stämbanden på grund av cancer för två år sedan.

Advokaten Janice Goodman representerar tio äldre läkare i New York som antingen avskedats eller degraderats. Hon hävdar att den här trenden accelererat de senaste sex månaderna.

Professorstitlar ges på livstid och kan inte tas ifrån innehavarna. Anthony Monaco är fortfarande professor vid Harvard Medical School och han har kvar rätten att operera vid Deaconess Hospital. Ekonomiskt kom han relativt lindrigt undan – han förlorar bara 10 procent av sin årsinkomst på 220 000 dollar. Men han framhåller att det var rollen som ordförande för sin avdelning som var hörnstenen i hans karriär, en post som lät honom bestämma sjukhusets standard för transplantationer.

Leif Bergström

frilansjournalist, New York